

**MU
SIK**
I UPPLAND

Säsongsstart med Nisbeth

UPPSALA KAMMARORKESTER
DIRIGENT: PAUL MÄGI
SOLIST: ELLEN NISBETH, VIOLA

TORSDAG
11 SEPT
2014

Program

Fanny Mendelssohn-Hensel
1805–1847

Uvertyr i C-dur

Max Bruch
1838–1920

Romanze för viola och orkester i F-dur, op. 85
Andante con moto

Niccolò Paganini
1782–1840

Rondo ur Violinkonsert nr. 2 i h-moll, op. 7
”La Campanella”

Arr. William Primrose/
Hans Palmqvist

PAUS

Anton Bruckner
1824–1896
(1877 ed. L. Novak)

Symfoni nr. 2 i c-moll WAB 102
Moderato
Andante. Feierlich, etwas bewegt
Scherzo. Mäßig schnell
Finale. Mehr schnell

Konserten beräknas pågå till ca 21.15

Paul Mägi, dirigent

Paul Mägi är sedan 2004 Uppsala Kammarorkesters chefsdirigent. Han har haft en omfattande och mycket framgångsrik karriär som dirigent på scener runt om i Europa, USA och Sydamerika och har dirigerat de flesta stora svenska orkestrarna. Han har även ett förflutet som jazzviolinist.

Paul Mägi var konstnärlig ledare och chefsdirigent för Lettiska Nationalorkestern mellan 1990-94 och vid Estlands Nationalopera 1995-2002. Sedan 2011 är han konstnärlig ledare och chefsdirigent vid Vanemuine Teater i Tartu. Paul Mägi är också professor i dirigering vid Estniska Musikaliska Akademien och har verkat som gästprofessor vid Kungliga Musikhögskolan i Stockholm. 2013 blev han invald i Kungliga Musikaliska Akademien och i januari 2014 mottog han det estniska kulturpriset för sitt breda arbete som dirigent och pedagog både i Estland och utomlands.

Ellen Nisbeth, viola

Ellen Nisbeth, född 1987 och uppvuxen i Uppsala, är idag en av Skandinavians främsta violasolister. Hon började spela violin vid fyra års ålder, kom senare att övergå till viola (altfiol), och gör ikväll sin Uppsaladebut med Uppsala Kammarorkester.

Ellen Nisbeth har studerat vid Kungliga Musikhögskolan i Stockholm och gått solistdiplomutbildningar i Oslo och vid Royal College of Music i London. 2007 gjorde hon solistdebut i norska Bergen med Mozarts Sinfonia Concertante för violin och viola. Ellen Nisbeth vann 2012 Kungliga Musikaliska Akademiens Solistpris och 2013 vann hon det nordiska solistpriset i Norge. Hon har tilldelats flera stipendier och utmärkelser, bl.a. Ljunggrenska tävlingen, Musikens Hus Vänners stipendium och Anders Walls Giresta-stipendium.

Ellen Nisbeth har hunnit framträda med de stora symfoniorkestrarna i Sverige och Norge och medverkat vid ett flertal internationella festivaler. Hon har också nyligen uruppfört en nyskriven violakonsert av Britta Byström som gjort succé och vunnit ett stort kompositionspris i Tyskland.

Ellen Nisbeth är också en flitig kammarmusiker och undervisar parallellt med sin solistkarriär vid Norges musikkhøgskole i Oslo.

Fyra mycket olika romantiker

Felix storasyster **Fanny Mendelssohn** hade allt – utom en chans att göra avtryck i musikhistorien enligt förtjänst. Tiden var inte mogen för en kvinna. Hur nära Felix hon än stod (hennes tidiga frånfälle i ett slaganfall lär ha bidragit till att knäcka hans egen livslust), ville han inte höra talas om publicering av musik i eget namn från hennes sida. Fadern, bankiren Abraham som storsatsat på Fannys musikaliska fostran liksom på broderns, hade samma inställning. Kvinnans plats var i hemmet, som god mor. Tonsättaren och dirigenten C. F. Zelter, en av deras lärare, tycks ha betraktat Fanny som den allra mest begåvade, vilket han bland annat meddelat per brev till Goethe. Den senare var också förtrollad av Fannys förmågor. Hon kom med tiden att skriva runt 460 verk, och ska ha varit en lysande pianist. Räckte inte...

Felix lät Fanny ge ut några sånger i *hans* namn. Så generöst... men samtidigt var han alltid noga med att berätta vem den egentliga kompositören var, om någon berömd en viss sång. Det hände inte sällan. Som då drottning Victoria 1842 tog emot i Buckingham Palace. Drottningen var en utmärkt sångerska, och ombads av Felix att framföra någon favorit. Hon valde Italien. Felix fick medge att Fanny var upphovskvinnan.

1829 gifte sig Fanny med hovmålaren Wilhelm Hensel, mer modern än de andra herrarna. Han uppmuntrade både hennes arbete och dess publicering, och såg till att musiken spelades vid den serie av söndagskonserter som familjen Mendelssohn ordnade i hemmet i Berlin. Fanny kom nu så långt att hon – utan att konsultera Felix – lät publicera en sångsamling som sitt opus 1. Med 400+ verk i ryggen! Sånger och solopianomusik dominerar, men det finns även två orgelstycken (för det egna bröllopet), lysande kammarmusik, ett oratorium, kantater samt dramatiska

scener för soloröst och orkester. Så vitt man vet dock bara ett enda orkesterverk, *Uvertyr i C-dur* från omkring 1830, troligen skriven för nämnda konsertserie och framgångsrikt framförd där ett par gånger. Vålorkestrerad, fina melodier, en förträfflig programöppnare. Och nästan aldrig spelad.

Mot slutet av sitt liv irriterades **Max Bruch** alltmer av att nästan bara hans första violinkonsert höll honom kvar på konsertprogrammen. *Skotsk fantasi* och *Kol Nidrei* för violin respektive cello och orkester spelades då och då, men det fanns ju så mycket annat: Två violinkonserter till, tre symfonier... allt förbisett än idag. Och alla körverken, som han var mest känd för då karriären stod på höjden. Bruch var född i Köln och tonsättardebuterade redan som elvaåring. Verksam som musiklärare i hemstaden och i Leipzig. I England blev han bland annat ledare för filharmonikerna i Liverpool 1880-83. Från 1891 var han kompositionsprofessor i Berlin, med Ottorino Respighi och Ralph Vaughan Williams som exempel på elever. Nog finns det musik av Bruch som förtjänar mer uppmärksamhet. Varför inte denna sena *Romans i F-dur* för viola och orkester, skriven 1911 av en man som absolut inte var beredd att överge sina romantiska ideal.

En musikhistoriens mest mytomspunna figurer var violinisten och tonsättaren **Niccolò Paganini**, en urtyp för virtuosen med rent mystiska förmågor. Bland vänner och beundrare fanns Liszt, Berlioz, Schumann och Rossini (som för sin egen karriär skull var glad över att Paganini inte blivit operakompositör). Den sagolika tekniken var en sak, hans säregna framtoning gjorde också sitt till. Den långa, smala gestalten, det bleka ansiktet, det böljande mörka håret – och så

hade han för vana att ofta bara försvinna från offentligheten under långa tider. Detta berodde delvis på ohälsa, delvis på att han i god romantisk tradition hade kärleksaffärer med "kvinnor av börd". Han anklagades för att vara i pakt med djävulen, en del menade att han rent av helt enkelt var Satan själv. Ibland kände idolen sig tvungen att gå till pressen för att förneka sådana kopplingar. Modern kille – avundsvärd för många rockare, som gör allt för att associeras med hin håle utan att riktigt lyckas.

Rondosatsen i *Violinkonsert nr 2 i h-moll* från 1826 fick tillnamnet *La Campanella* (den lilla klockan/bjällran) av tonsättaren själv, en ihärdig triangel i orkestern illustrerade. Det är en av hans stora hits, ofta spelad för sig, utan resten av konserten. Satsen arrangerades för viola och piano av den skotske violasten William Primrose (1904-1982). Denne ägnade sig även åt att spela Paganinis violincapricer på sitt instrument, varvid den store violinisten Mischa Elman, med omvittnat lika stort ego, förskräckt ska ha utropat att "det måste alltså vara lättare på viola!"

Skifte i typgalleriet igen. Från Paganini till **Anton Bruckner** är det onekligen ett hopp. Få andra tonsättare förde bok över sina olika böner och deras upprepningsfrekvens. Anton hörde inte riktigt till sin tid, och krocken med det eleganta och ytliga Wien där han tillbringade sina sista 27 år var oundviklig. Hans bakgrund var en annan. Han växte upp nära klostret St. Florian, där man hade en av Europas främsta orglar. Gossen blev organist, och upplevelsen av det magnifika instrumentet kom att prägla hans liv. Han gjorde succé som orgelvirtuos under turnéer i Frankrike och England, och blev fast anställd i katedralen i Linz. Komponerandet tog fart och det första riktiga mästerverket, *Mässa*

nr 1 i d-moll, beredde vägen för karriären i Wien. Han fick en post som professor i musikteori, och flyttade dit. Nu drogs han oförskyllt in i konflikten mellan anhängarna av Brahms respektive Wagner, och kritikern och antiwagnerianen Eduard Hanslick blev en tung fiende. Men även Bruckners elever och andra supporters ställde till det. Hans musik borde låta mer wagnersk, menade man, stora omarbetningar var modellen. Ett starkt karaktärsdrag hos Anton var att alltid lyda, och vännerna fick hållas. Ibland var han själv medbrottsling i stympningar och förvanskningar. Särskilt symfonierna nr 1-4 reviderades ständigt av honom själv. Å andra sidan överlämnade han originalpartituren till nationalbiblioteket med kommentaren "för senare tider". Så forskarna har haft att göra. Paul Mägi använder sig av Leopold Nowaks utgåva av 1877 års version, en revision som Bruckner gjorde tillsammans med Johann Herbeck inför symfonins andra framförande.

Symfoni nr 2 i c-moll får väl än idag betraktas som orättvist förbisedd i Bruckners väldiga cykel. Den började ta form 1871, under ett lyckat Londonbesök. Nog känns mästaren igen från allra första stund, även om han med tiden nådde ännu högre höjder. Den stolta kraften, den blomstrande, förtjusande lyriken. Vilket urtypiskt scherzo, en dans från Bruckners hemtrakter. Verket gjorde mycket för statusen i Wien, men Wiener Philharmoniker ville till hans besvikelse inte ta emot hans dedikation. Trots detta uppförde orkestern symfonin den 26 oktober 1873 under tonsättarens ledning, med entusiasm och god publikrespons. Nu övervägdes Franz Liszt som namngiven mottagare. Det blev aldrig av, nr 2 är ensam bland symfonierna 1-9 om att inte ha tillägnats någon.

Gunnar Lanzky-Otto

Mer om Musik i Uppland

På denna sida vill vi prestentera Musik i Upplands mångfacetterade vardag. Denna gång uppmärksammar vi och gratulerar Musikens Hus Vänner till 25 år! De senaste åren har de bidragit till flera olika produktioner under Musik i Upplands tak.

Grattis, Bertil Norbelie, ordförande i Musikens Hus Vänner

Vågade du tro på ett konserthus i Uppsala för 25 år sedan?

– För 25 år sedan var jag inte ens Uppsalabo. Mitt engagemang kom långt senare, men jag har vid läsning av gamla protokoll imponerats av vilket arbete Musikens Hus Vänner lagt ner genom åren! Man anlitade arkitekter, tog fram förslag, drev kampanjer och bearbetade alla som kunde och ville vara med att förverkliga visionen om ett konserthus i Uppsala.

Vilket är ditt starkaste minne från ”resan” fram till Uppsala Konsert & Kongress?

– Det starkaste intrycket får jag av att man inte lät sig nedslås av alla motgångar. När det såg som mörkast ut tog man nya tag och drev frågan vidare.

Vad betyder Uppsala Konsert & Kongress för Uppsala?

– Uppsala vill nu beskriva sig som storstad. Att ha ett konserthus är då en självklar del. Musiken har fått en hemvist och musiklivet har vitaliserats. Konserthuset är nu en naturlig del i Uppsalas kulturliv. Det har höjt nivån musikaliskt när det gäller upplevelse, bredd och kvalitet.

Hur ser du på samarbetet med Musik i Uppland?

– Musik i Uppland är en viktig samarbetspartner. Tydligast just nu i t.ex. Carte Blanche, men vi har också medverkat till Tonsättartävlingen och ungdomsprogram. Vi vill värna vår musiktradition och orkester i tider då det ibland kommer fram tankar om förändring eller samarbeten som riskerar att tunna ut vårt musikliv.

Vilken är Musikens Hus Vänner viktigaste funktion idag?

– Vi fortsätter att ge generella stöd om än i minskande omfattning. Vi vill fortsätta att stödja ungdomars musikutövande genom stipendier.

Hur ser framtiden ut för föreningen, finns det återstående projekt att förverkliga?

– Opinionsbildning och stöd kommer att förbli viktiga även i framtiden.

Musik i Upplands kommande konserter

Lördag 20 september 16.00

Carte Blanche. Trio X och hemliga gäster

Sal D, Uppsala Konsert & Kongress, fri entré

Arrangeras av Musik i Uppland och Uppsala Konsert & Kongress med stöd av Musikens Hus Vänner

20 – 28 september Konserterkarusellen

Operaimprovisatörerna. "Mozart kommer till ..."

Tre professionella operasångare och en pianist kastar sig handlost ut i operaimprovisationer inspirerade av bl a Mozarts musik. Publiken föreslår operans handling för kvällen.

Turné i Uppsala län, tid och plats se: www.musikiuppland.se

Arrangeras av respektive kommun och lokala föreningar i samarbete med Musik i Uppland

Onsdag 1 oktober 19.00

Brassfestivalen "Signal" i Gävle gästar Uppsala!

Linnékvintetten, Stockholm Chamber Brass och brass ur Gävle Symfoniorkester

Ivan Meylemans, dirigent.

Sal B, Uppsala Konsert & Kongress

Torsdag 2 oktober 19.00

"Straussjubileum" Uppsala Kammarorkester. Stefan Klingele, dirigent. Gisela Stille, sopran
Stora salen, Uppsala Konsert & Kongress

Peter och vargen 8 november!

Den mystiska, spännande och humoristiska historien "Peter och vargen", här som både animerad film och med livemusik. Tolv musiker ur Uppsala Kammarorkester, musik av Prokofjev i arrangemang av D. Matthews. Dirigent är Eva Lauenstein.

Familjekonsert, rekommenderas från 8 år.

Arrangör: Musik i Uppland och Kulturenheten/Film Landstinget i Uppsala län med stöd av Musikens Hus Vänner.

Musik i Uppland samarbetar med Vi-skogen

Utöver en blomma, som tack till våra artisters medverkan planterar Musik i Uppland fem träd i Vi-Skogen som en gåva till vår gemensamma jord.

Uppsala Kammarorkester

Violin 1

Klara Hellgren, *koncertmästare*
Nils-Erik Sparf
Dag Alin
Anders Lagerqvist
Anders Inge
Katarina Edvardsson
Liselott Wangendal

Violin 2

Jeffrey Lee
Staffan Ebbersten
Gabriele Freese
Catharina Ericsson
Christina Gustavsson Hamberg
Elin Emtell Rubinsztejn

Viola

Susanne Magnusson
Jörgen Sandlund
Lars-Gunnar Bodin
Erik Ring

Violoncell

Erik Wahlgren
Sara Wijk
Gunnar Jönsson
Andreas Lavotha

Kontrabas

Barbro Lennstam
Eric Francett
Roger Bergman

Flöjt

Hanna Gustafsson
Kristina Ålåker

Oboe

Kenneth Boman
Jenny Hülphers

Klarinett

Lena Jonhäll
Mikael Thun

Fagott

Sven Aarflot
Andreas Lyeteg

Horn

Fredrik Dickfelt
Lennart Svensson
Thomas Lindgren
Staffan Lundén Welden

Trumpet

Bengt Fagerström
Paul Hägglöf

Trombon

Birgitta Lagerstedt
Nils Carlsson
Nicholas Eastop

Pukor

Christer Ferngren

Musik i Uppland, Box 3106, 750 03 Uppsala, tel. 018-17 19 20, info@musikiuppland.se

Länsmusikchef: Peter Waldemarsson 018-17 19 33

Orkesterchef: Mona Gunnarsson 018-17 19 36

Orkesterassistent: Jens Norberg 018-17 19 24, jens.norberg@musikiuppland.se

Foto: Nikolaj Lund - Ellen Nisbeth, Stewen Quigley - Paul Mägi

Se Musik i Upplands aktiviteter också via facebook, twitter och youtube.

www.musikiuppland.se

**MU
SIK**
I UPPLAND